

KAJ JE SOCIALNA DRŽAVA (1)

mag. Nada Caharijaz Ferme

<https://nada.ferme.si>

SLOVENIJA – PRAVNA IN SOCIALNA DRŽAVA

1. REALIZACIJA ČLOVEKOVIH PRAVIC - USTAVA REPUBLIKE SLOVENIJE IN MEDNARODNI AKTI

Slovenija je pravna in socialna država (2. člen Ustave Republike Slovenije).

V 5. členu Ustave RS je zapisano, da država na svojem ozemlju varuje človekove pravice in temeljne svoboščine.

Kaj to pomeni in čemu je to temelj?

1.1. ČLOVEKOVE PRAVICE

- Človekove pravice so pravice vseh ljudi, ki so zapisane v različnih mednarodnih dokumentih, v naši državi pa v Ustavi in posameznih zakonih.
- V Sloveniji so vsakomur zagotovljene enake človekove pravice in temeljne svoboščine, ne glede na narodnost, raso, spol, jezik, vero, politično in drugo prepričanje, gmotno stanje, rojstvo, izobrazbo, družbeni položaj, invalidnost ali katero drugo okoliščino. Vsi ljudje so pred zakonom enaki. (14. člen Ustave RS)

- Načelo enakosti je eno temeljnih ustavnih norm, pomeni pa pravico posameznika do zagotavljanja enakosti pri ustvarjanju in pri uporabi prava. Nanj se sklicujejo tisti, ki vlagajo na Ustavno sodišče pritožbe, češ, da so jim bile kršene človekove pravice. (Šturm, 172,173)
- Splošna deklaracija človekovih pravic OZN z dne 10.12.1948 postavlja splošna načela o prepovedi diskriminacije in o zagotavljanju enakosti vseh ljudi. (Šturm 173) Je pomembna osnova za Mednarodno konvencijo o državljanskih in političnih svoboščinah ter Mednarodno konvencijo o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah, ki sta za razliko od deklaracije, pravno zavezujoči.

- Kaj izhaja iz preambule Splošne deklaracije človekovih pravic?

1.2. DRŽAVLJANSKE IN POLITIČNE PRAVICE

- Zapisane so v Mednarodnem paktu o državljanskih in političnih pravicah (MPDPP), ki ga je sprejela Generalna skupščina Združenih narodov 16.12.1966.

Klasične državljanske in politične pravice so (3.člen MPDPP):

- Pravica do življenja,
- Prepoved mučenja,
- Pravica do svobode varnosti, pravica do svobode gibanja,
- Pravica do pravičnega zaslišanja,
- Pravica do zasebnosti,
- Pravica do svobodne veroizpovedi, izražanja, mirnega zbiranja,
- Pravica do družinskega življenja,
- Pravica otrok do posebne zaščite,
- Pravica do sodelovanja v javnih zadevah,
- Pravica do enake obravnave,
- Posebne pravice pripadnikov etničnih, verskih in jezikovnih manjšin.

1.3. SOCIALNE PRAVICE

- Ureja jih Mednarodni pakt o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah (MPESKP), ki ga je sprejela Generalna skupščina Združenih narodov 16.12.1966.
- V tretjem delu MPESKP je zapisano, da priznavajo pogodbenice pakta pravico do dela, ki jo varujejo z ustreznimi ukrepi, vsakomur se naj zagotavljajo pravice v zvezi z delom (delovnimi pogoji, pravičnim zaslužkom, delovanjem sindikatov), pravico do socialne varnosti in brezplačnega socialnega zavarovanja, pravico družinam do varstva in pomoči (še posebej glede materinstva), zaščita otrok pred ekonomskim in socialnim izkoriščanjem, do izobraževanja in brezplačnega osnovnega šolanja ...

1.4. IMPLEMENTACIJA MEDNARODNIH DOKUMENTOV OZN, EVROPSKE SKUPNOSTI, SVETA EVROPE

Implementacija je postopek, po katerem poteka prenos vsebine mednarodnih dokumentov v zakonodajo in prakso posamezne države. Za to poskrbijo organi s področja zakonodajne in izvršilne oblasti.

V našo zakonodajo so implementirani naslednji dokumenti: Deklaracija o pravicah človeka in državljana, MPESKP, Konvencija Združenih narodov o otrokovih pravicah, Konvencija o pravicah invalidov, Evropska konvencija o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin. (Tomič, 8)

1.5. RATIFICIRANI DOKUMENTI EVROPSKEGA PRAVNEGA REDA

1.5.1. Evropska socialna listina (spremenjena)

Sprejeta je bila v okviru mednarodne organizacije Sveta Evrope. Slovenija jo je ratificirala, vendar izvzela 3 člene, ki se nanašajo na pravico do socialne pomoči v enaki meri za svoje državljane kot za državljane pogodbenic, ter del, ki se nanaša na poenostavitev, zmanjšanje in ukinitve sodnih taks in drugih stroškov, ki jih plačujejo tuji delavci ali njihovi delodajalci.

Z Evropsko socialno listino so opredeljene osnovne socialne pravice delavcev: pravica do dela, do združevanja delavcev in delodajalcev, do kolektivnih podajanj, varstva otrok in mladine, do socialne varnosti, do socialne in zdravstvene pomoči, pravnega in ekonomskega varstva, varstva zdomskih delavcev, pravica do enakih zaposlitvenih in poklicnih možnosti, varstvo ob kolektivnem odpustu, varstvo pri delu ...

Slovenija je dolžna o izvajanju le-te periodično poročati. To opravlja preko Ministrstva za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti.

1.5.2. Listina EU o temeljnih pravicah

Je pravni akt in spada v zakonodajo EU ne glede na to, ali jih neposredno izvaja evropska institucija ali posredno države članice ali njene lokalne oblasti. Ne velja pa za dejavnosti, ki so v izključni pristojnosti držav članic. Listina se nanaša na vsa področja življenja in ureja vse veljavne temeljne pravice. Politične, državljanske, gospodarske, socialne in kulturne.

2. OPREDELITEV POJMA PRAVNE DRŽAVE

Da je Slovenija pravna država, je eno splošnih ustavnih načel, kot tudi načelo demokracije. Pomeni, da je zakonodajalec vezan na ustavo ne le v formalnem, ampak tudi v vsebinskem pogledu. Vsebinska usklajenost zakona z ustavo namreč pomeni, da mora biti zakon v skladu z ustavo, ne le s posameznimi ustavnimi določbami, ampak tudi s temeljnimi vrednotami svobodne in demokratične ustavne ureditve.

Načelo pravne države je univerzalne narave, zato ga mora upoštevati tako zakonodajalec kot izvršilna in sodna oblast. Načelo je zavezujoče.

(Šturm, 58)

Zakaj je Slovenija pravna država?

- Ker je celotno delovanje države in njenih organov podrejeno Ustavi in zakonom, ter podvrženo sodni kontroli.
- Delitev oblasti na zakonodajno, izvršilno in sodno.
- Posameznikom so zagotovljene temeljne pravice, državnemu ukrepanju pa so postavljene meje, vse pa je podvrženo sodni kontroli.
- Država ima obveznost do posameznikov glede uresničevanja ekonomskih, socialnih in kulturnih pravic. (Tomič, 8,9)

3. OPREDELITEV POJMA SOCIALNE DRŽAVE

- Se nahaja med splošnimi določbami Ustave in je tudi eno od temeljnih načel.
- Konkretnjša pojmovna opredelitev se lahko opravi preko interpretacije posamezne ustavne določbe (Ustavno sodišče) ali z izpeljavo načela socialne države prek drugih ustavnih določb.
- Izpeljavo načela socialne države predstavljajo tudi posamezne ustavne določbe v okviru poglavja o človekovih pravicah in temeljnih svoboščinah, o gospodarskih in socialnih razmerjih in o državni ureditvi.
- Načelo socialne države je povezano z razvojem temeljnih socialnih pravic kot človekovih pravic. Gre za tesno prepletanje civilnih, političnih in socialnih pravic. (Kresal, 90-92)

Kaj pomeni socialna država

- Da so temeljne in socialne pravice vgrajene v ustavo,
- Da mora zakonodajalec zagotoviti in vzdrževati socialno varnost državljanov,
- Da je dolžnost državnih organov spoštovati in varovati človekovo dostojanstvo, državljana v stiski pa zaščititi in mu zagotoviti eksistenčni minimum,
- Da je zagotovljena enakost ljudi pred zakonom, enakopravnost med spoloma ter prepoved diskriminacije zaradi porekla, rase, jezika, osebnih značilnosti, verskega ali političnega prepričanja,
- Da se ne sme nikogar zapostavljati zaradi invalidnosti,
- Da je država dolžna posebej varovati zakonsko zvezo, družino, materinstvo in otroke,
- Da je zagotovljena možnost združevanja. (Tomič, 11)

Uporabljena literatura in viri

- Kresal, B. (2002): Komentar Ustave Republike Slovenije, Fakulteta za podiplomske in evropske študije, Ljubljana.
- Šturm, Lovro (2002): Komentar Ustave Republike Slovenije, Fakulteta za podiplomske in evropske študije, Ljubljana.
- Tomič, Zora (2009): Kaj je socialna država, Doba Epis, Maribor.